

PROTOKOL SEXUALITY

"Sexualita je nedílnou součástí osobnosti každého člověka. Její plné rozvinutí je podmíněno naplněním základních lidských potřeb, jako je touha po navázání kontaktu, intimitě, citovém vyjádření, potěšení, něžnosti a lásky. Plný rozvoj sexuality je základem osobního, mezilidského a společenského štěstí. Sexuální práva jsou všeobecnými lidskými právy založenými na základní svobodě, důstojnosti a rovnosti všech lidí."

Slovo sexualita lze nahradit slovem pohlavnost. Jedná se tedy o pohlavní určení každého člověka, ze kterého vyvstávají jednotlivé sexuální potřeby. Sex je pouze jednou z mnoha těchto potřeb a součástí sexuality. Mluvíme-li tedy o sexualitě, mluvíme o pohlavnosti člověka, nikoli pouze o sexu.

Práva lidí bez postižení se neliší od práv osob s postižením. Pracovníci pomáhají klientům jejich práva uplatňovat – právo na sexuální svobodu, právo na prožívání vlastní sexuality a sexuální rozkoše, právo na sebeurčení, právo na informace o sexualitě, právo na sexuální rovnost, právo na soukromí, právo na sexuální zdraví. Jejich snahou je pomoci klientům prožít vztahy a sexualitu způsobem, který si sami zvolí a který jim vyhovuje – vždy při zohlednění zájmů a práv ostatních osob.

Každý pracovník DZR Velehrad Buchlovská, je s tímto protokolem seznámen a nesmí jednat v rozporu s ním.

VYSVĚTLENÍ POJMŮ

- **SEXUALITA**

Široká škála lidského chování. Významné jsou oblasti intimity, důvěry, sexu a lásky.

- **INTIMITA**

Základní stavební kámen pro práci se sexualitou, bez intimity není možné se zdravě sexuálně rozvíjet a chápat své prožitky.

Uvědomení si fyzického prostoru, kam patří sex, nahota apod.

Porozumění vymezení intimních zón u sebe i u ostatních

3 oblasti intimity:

Soukromí – bezpečný prostor okolo mě

Intimní zóny na těle – prostor mého těla

„Nitro“– prostor uvnitř, kde mám své tajemství.

- **FYZICKÁ PLATFORMA – SEX**

Vyjádření a uvědomění všech fyzických prožitků. Nejedná se pouze o kontakt s jinou osobou. Široká škála možností – od fantazie, přes dotyk až po pohlavní styk.

- **EMOČNÍ PLATFORMA – LÁSKA**

Považována za vysokou hodnotu. Má mnoho podob a projevů. Veškeré emoce spojené s prožíváním sexuality.

- **SOCIOSEXUALNÍ PLATFORMA – VZTAHY A STATUS**

Uvědomění si sebe samého. Někdo tuto platformu vnímá velmi silně, někdo vůbec – závislé na hloubce postižení člověka.

Problémy v sexualitě lidí s mentálním postižením většinou nejsou způsobené samotným postižením, ale vycházejí ve většině případů z podmínek, ve kterých člověk kvůli svému postižení žije.

3 hlavní oblasti znevýhodnění:

- Nedostatek podpory pohlavní identity
- Nedostatek intimity a soukromí
- Nedostatek sexuální výchovy o osvěty

PRAVIDLA FYZICKÉHO KONTAKTU MEZI PRACOVNÍKEM A KLIENTEM **V SOC. SLUŽBÁCH**

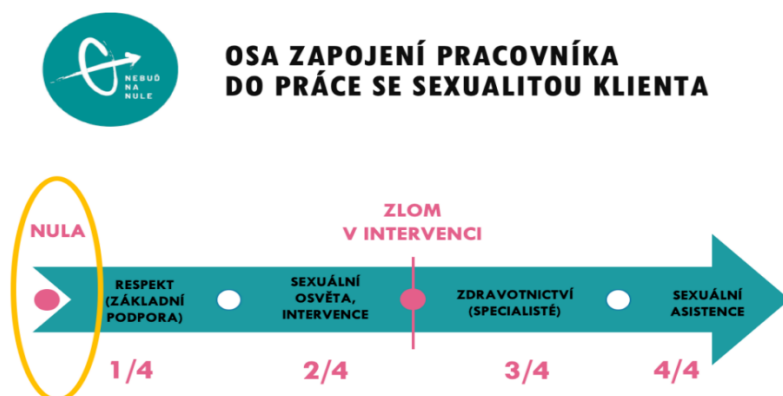
- Pravidlo rozlišení charakteru dotyku - pracovník by měl umět vyhodnotit, proč se ho klient dotýká. Do vztahu mezi pracovníkem a klientem patří pouze obdarovávající dotyky (podání ruky, dotyk na ramenou) a jejich frekvenci určuje ten, ke komu směřují.
- Pravidlo obecně platných intimních zón – genitálie, oblast hlavy a krku. U žen navíc oblast prsou a zadku. Průnik do obecně platných zón mezi pracovníkem a klientem je nepřipustný! Jediná možná výjimka je vstup pracovníka do těchto zón z důvodu dopomoci při hygieně nebo zdravotnickém úkonu a řídí se pravidly:
  - Používání rukavic, nikdy se nedotýkat kůže x kůže
  - Nevyhledávat při úkonu oční kontakt
  - Tvářit se neutrálně – neusmívat se
  - Slovně doprovázet – popisovat, co dělá
- Pravidlo sociální role – fyzický kontakt by měl být úměrný sociální roli mezi aktéry. Objímání, líbání, dotýkání se na intimních zónách, mazlení apod. NEODPOVÍDAJÍ roli pracovníka v sociálních službách.
- Pravidlo sociální situace – dovoluje pracovníkovi, aby se v situaci, která je výjimečná a klientovi dobře srozumitelná, mohl zachovat „lidsky“ (klienta obejmě apod). Může se jednat např. o podporu klienta při úmrtí blízké osoby, loučení nebo vítání po delší době, přání k narozeninám apod.

ZÁSADY PRO PRACOVNÍKA PRO PRÁCI SE SEXUALITOU

- Respektuje klienta jako pohlavní bytost se sexuálními a vztahovými potřebami
- Respektuje, netoleruje! Uznává práva a vyžaduje dodržování povinností.
- Pracuje na podpoře pohlavní role klienta.
- Rozlišuje formy a projevy sexuality.
- Nediskriminuje formy sexuality.
- Je pro klienta srozumitelný ve vymezení hranic.
- Zná své místo na „Ose zapojení pracovníka“ a nevstupuje do zakázek, které jsou nad jeho vnitřní nastavení.
- Zakázka je „problém“, který potřebuje klient vyřešit, nedokáže si s tím sám poradit a potřebuje pomoc od pracovníka

- Pokud není písemně pověřeným pracovníkem, neprovádí sexuální osvětu a intervenci.
- Slovník upravuje možnostem klienta.
- Srozumitelně vymezuje klientovi svou roli pracovníka.
- Eliminuje fyzický kontakt s klientem tak, aby odpovídal sociálním rolím poskytovatel služby x příjemce služby
- Dodržuje etický kodex
- Pokud se fyzicky dotýká klienta v intimních zónách postupuje podle daných pravidel
- Předává klientovi odpovědnost, informuje o rizicích a možnostech.

OSA ZAPOJENÍ PRACOVNÍKA DO PRÁCE SE SEXUALITOU

Před osou se nacházejí ti pracovníci, kteří nevnímají práci se sexualitou jako součást služby a svojí práce. Mohou to být pracovníci, kteří nenahlízejí člověka s postižením jako pohlavní bytost se sexuálními potřebami a právem na jejich projevy a uspokojení. Tito pracovníci téma sexuality přehlížejí, projevy sexuality, popřípadě i trestají, jejich postoj je buď lhostejný (dělají, že „nevidí“) anebo negativní (nadávají a vytvářejí v klientovi dojem, že se děje něco „špatného“). Jednoznačně lze říci, že pracovník na bodě „nula“ do dnešní sociální služby nepatří!

OSA ZAPOJENÍ PRACOVNÍKA DO PRÁCE SE SEXUALITOU KLIENTA

První čtvrtina Osy zapojení představuje jakýsi standard, ve kterém by měli fungovat všichni pracovníci v sociálních službách. Pohybují se zde pracovníci, kteří respektují člověka s postižením jako pohlavní bytost se sexuálními potřebami a adekvátně reagují na projevy spojené s těmito potřebami. Důležitá je zde právě tzv. „adekvátní“ reakce, která pomáhá člověku s postižením orientovat se nejen ve svém chování a potřebách, ale také v sociálních případně i zákonných normách. Tento přístup pracovníků je často vnímán jako automatický a zcela normální a mnoho pracovníků jedná v tomto duchu zcela spontánně, mají totiž k člověku s postižením a jeho potřebám již zmíněný přirozený respekt. Tito pracovníci vnímají práci se sexualitou jako součást své práce. Mnohdy ale dochází k tomu, že pracovníci zaměňují respekt za toleranci. Místo partnerského respektujícího přístupu, jsou pracovníci pouze tolerantní a z postu jakési moci, nadřazenosti „dovolí/nedovolí“ naplňovat jeho potřeby. To je však zásadní chyba.

OSA ZAPOJENÍ PRACOVNÍKA DO PRÁCE SE SEXUALITOU KLIENTA

V této části osy se tedy nalézají pracovníci, nejčastěji označovaní jako „Sexuální důvěrníci“, kteří již dokážou řešit konkrétní zakázku klienta služby. Na rozdíl od „standardu“, kterým míníme respektující přístup z první čtvrtiny osy a který můžeme po pracovnících vyžadovat, by zde pracovník neměl být do pozice ve druhé čtvrtině osy nijak nucen. Zde by mělo jít vždy o svobodnou volbu pracovníka, zda se chce problematice věnovat. Je nutné, aby byly na této úrovni klientovi předávány informace skutečně kompetentními pracovníky, kteří dokážou o obsahu otevřeně a s jistotou mluvit, jsou proškoleni, supervidováni a rozhodnutí v souladu s vlastními hranicemi.

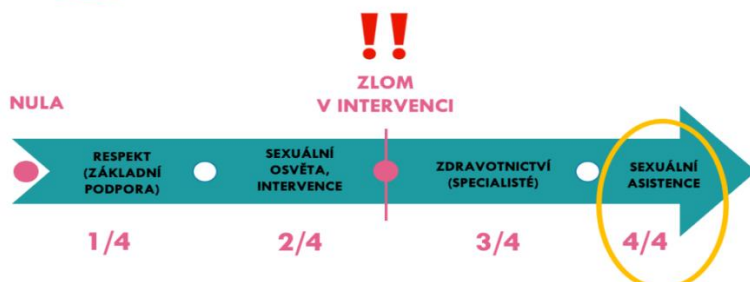
OSA ZAPOJENÍ PRACOVNÍKA DO PRÁCE SE SEXUALITOU KLIENTA

Třetí čtvrtina osy – zde se k práci se sexualitou dostávají lékaři specialisté a zdravotníci. Sexuologové, gynekologové. Pracovník může klientovi pomoci objednat se k lékaři, doprovodit ho tam a případně pomoci komunikovat zakázku, ale sám se na řešení nepodílí.

OSA ZAPOJENÍ PRACOVNÍKA DO PRÁCE SE SEXUALITOU KLIENTA

Tam, kde zakázku klienta nepomůže vyřešit ani lékař – který sice může být přítomen nahotě klienta, ovšem nemůže používat své vlastní tělo, mohla by být řešením sexuální asistence. Sexuální asistent/asistentka může pro řešení zakázky používat své vlastní tělo. Kromě edukace může také uspokojovat sexuální potřeby klienta.

SEXUÁLNÍ DŮVĚRNÍK

Pracovníci, kteří zastávají roli sexuálních důvěrníků, jsou vždy adekvátně proškoleni – absolvovali oba kurzy. Důvěrník podporuje ostatní pracovníky DZR Velehrad Buchlovská v 1. části osy – konzultuje s nimi případné zakázky klientů, při nichž je třeba týmová podpora všech pracovníků v přímé péči.

V případě individuální zakázky klienta:

- Vede osobní složku klienta (zakázky) – zápisy ze schůzek
- Individuálně podporuje klienta v oblasti sexuality
- Pracuje s metodickými pomůckami, zajišťuje je
- Kontaktuje odborníky a konzultuje s nimi případy, které přesahují jeho kompetenci
- Vede osvětu v organizaci, a to jak pro pracovníky, tak pro klienty

Pro bezpečnou a transparentní práci je potřeba zajistit následující:

- Pověření vybraných kompetentních pracovníků k výkonu práce se sexualitou na této úrovni. Důležité je, aby i klient věděl, na koho se obrátit v případě zakázky.
- Pověření pracovníci musí mít tuto kompetenci konkrétně pojmenovanou a zapsanou. Ideálně tedy přímo v náplni práce nebo jiném přidaném dokumentu.
- Kompetence pověřených pracovníků musí být jasná i zbytku týmu, aby mohli všichni co nejlépe spolupracovat. Ideální je proškolení všech pracovníků na základní úrovni práce se sexualitou.

- Zajištění vhodných pomůcek pro práci se sexualitou a proškolení pověřených pracovníků pro jejich používání.
- Na pracovišti musí vzniknout soubor funkčních pravidel týkajících se práce se sexualitou.
- Organizace by měla svou práci se sexualitou srozumitelně a veřejně prezentovat, např. na webu, ve výročních zprávách nebo na osvětových akcích. Jasně a transparentní vymezení práce se sexualitou zabraňuje vzniku bludů a fám, které ohledně tohoto tématu často vznikají.

Ve Velehradě dne 6.6.2024

Zpracovala: Mgr. Adéla Hanačíková